Antyszczepionkowcy

Kazimierz Trzęsicki

6 lutego 2023

Spis treści

1 Wstęp

Tematem społecznej dyskusji są szczepienia. Zwolennicy szczepień ochronnych oprócz propagandy, wskazującej na prozdrowotny skutek szczepień, wykorzystują środki prawne, które — tworząc dla osób niezaszczepionych

różnorakie utrudnienia — mają przymusić a przynajmniej skłonić do poddania się szczepieniu. Przeciwnicy szczepień w swojej propagandzie odwołują się zwykle do prawa wolności, szczególnie w odniesieniu do własnego ciała oraz wskazują na różnorodne zagrożenia, jakie są/mogą być skutkiem zaszczepienia. Prowadzą różne akcje społeczne, w szczególności organizują demonstracje.

Przypomnimy początki ruchu antyszczepionkowego oraz rozważymy argumenty stosowane przez jego zwolenników. Podejmiemy próbę zrozumienia postaw przeciwników szczepień.

2 Z historii ruchu antyszczepionkowego

Jako promotor współczesnego ruchu antyszczepionkowego wskazywany jest Andrew Wakefield[1]. W *The Lancet* (1998), specjalistycznym piśmie lekarskim, opublikował tekst o objawach autyzmu u 12 dzieci po podaniu im szczepionki MMR (przeciwko odrze, śwince i różyczce). Okazało się, że dane były nieprawdziwe. W 2010 został przez General Medical Council (brytyjski organ decydujący w sprawie wykonywania zawodu lekarza) objęty dożywotnim zakazem prowadzenia praktyki lekarskiej (Flaherty, 2011).

W Polsce szybko wzrasta ilość zwolenników ruchu antyszczepionkowego mimo, że specjaliści zdrowia publicznego, i nie tylko oni, prowadzą społeczne akcje uświadamiające znaczenie szczepień dla ochrony zdrowia publicznego. Można więc sobie bez trudu wyobrazić reakcję na ewentualny ustawowy nakaz szczepień ochronnych. Od początku pandemii Covid-19 w całej gamie głosów przeciwnych szczepieniom wytaczano argumenty od w rodzaju rząd PiS-u kolejny raz ogranicza naszą wolność do tezy, że chodzi o wygubienie narodu polskiego[2]. W Polsce ruch antyszczepionkowy ma wielu zwolenników[3]. Działa Ogólnopolskie Stowarzyszenie Wiedzy o Szczepieniach "STOP NOP" `http://stopnop.com.pl/`. Protesty antyszczepionkowców nie są jednak w Polsce tak gwałtowne jak bywa to na Zachodzie.

Ruch antyszczepionkowy ma swoje teoretyczne początki w poglądach wybitnego przyrodnika, współtwórcy teorii ewolucji, Alfreda Russella Wallace (Weber, 2010). Jest on autorem publikacji: *Vaccination proved useless & dangerous. From forty-five years of registration statistics* (1889) (Szczepienia okazały się bezużyteczne i niebezpieczne. Czterdzieści pięć lat rejestracji statystycznej). W *Vaccination a delusion* (1898, The army and navy) czytamy:

> the conclusion is in every case the same: that vaccination is a gigantic

delusion; that it has never saved a single life; but that it has been the cause of so much disease, so many deaths, such a vast amount of utterly needless and altogether undeserved suffering, that it will be classed by the coming generation among the greatest errors of an ignorant and prejudiced age, and its penal enforcement the foulest blot on the generally beneficent course of legislation during our century.

w każdym przypadku wniosek jest taki sam: szczepienie jest gigantycznym zwodzeniem; nigdy nie uratowało ani jednego życia; jednak było przyczyną tak wielu chorób, tak wielu zgonów, tak ogromnej ilości w ogóle niepotrzebnego i całkowicie niezasłużonego cierpienia, że zostanie zaliczone przez przyszłe pokolenie do największych błędów ignoranckiego i uprzedzonego wieku, a jego wymuszanie pod groźbą kary to najgorsza plama na ogólnie korzystnym przebiegu ustawodawstwa naszego stulecia.

Postawy antyszczepionkowe pojawiły się już w czasach, kiedy Edward Jenner (1749–1823) zaczął propagować szczepienia po sukcesie, jakim było zaszczepienie przeciw ospie ośmioletniego Jamesa Phipps'a w 1796 r. Po szczepionkę ustawiały się kolejki. Jenner szczepił za darmo: uważał, za niemoralne czerpanie z tego zysku (Pettinger, 2018).

W 1798 r. Jenner wydał *Inquiry into the Variolae vaccinae known as the Cow Pox* (1802), gdzie wyłożył ochronny wobec ospy prawdziwej skutek zarażenia krowią ospą. Jego koncepcja oparta była na spostrzeżeniu dojarek, że po zarażeniu się krowianką (ospą krowią, cowpox) uodparniały się na ospę (Riedel, 2005). Nie znano wówczas jeszcze zasady działania. Umożliwił to dopiero rozwój bakteriologii pod koniec XVIII w. i prace Louis'a Pasteur'a.

Edward Jenner był skromnym lekarzem. Londyńscy medyczni „eksperci" nie mogli pogodzić się z tym, że ktoś taki dokonał tak wielkiego przełomu w leczeniu. Pojawiły się satyryczne historyjki ukazujące, jak to zaszczepieni ludzi zamieniali się w krowy. Angielskie "vaccine", szczepionka, Jenner ukuł, biorąc łacińskie "*vacca*", które oznacza krowę. Współcześnie prace nad innowacyjnymi szczepionkami prowadzi *The Jenner Institute*[4], jednostka uniwersytetu oksfordzkiego.

Już w sześć lat później przeprowadzono masowe szczepienia w Indiach. Pomińmy problemy logistyczne, jakie były z przekazaniem szczepionki do Indii. Istotna była akceptacja szczepień. Sam fakt, że szczepionki promowała Wschodnio-Indyjska Kompania, dawał powód do podejrzeń. W Indiach ospa była powszechna, miała ciężki przebieg i powodowała wiele zgonów. Przez

stulecia stosowano wariolizację, której towarzyszyły rytuały religijne. Ospa postrzegana była jako znak gniewu Mariammy lub Sitali, bogini ospy. Wariolizacja, prewencyjne zakażanie ospą prawdziwą zdrowych ludzi, i rytuały były źródłem dochodów braminów. Hinduscy przeciwnicy angielskiej szczepionki alarmowali, że dzieci mogą zapaść na chorobę bydlęcą, że może dojść do zniszczenia bydła. W hinduskim społeczeństwie kastowym były przeszkody społeczne. Najsprawniejszym wówczas sposobem szczepienia była procedura „ramię w ramię": krosta, która po tygodniu pojawiła się na miejscu zaszczepienia była rozcinana, a pozyskana treść była przenoszona na ramię kolejnej osoby, której ramię zostało nacięte za pomocą lancetu. Na różne sposoby starano się przełamać opór. Zachował się obraz, na którym Devjammmani, wówczas dwunastoletnia królowa hinduska ukazuje zaszczepienie na swojej ręce. Piękny obraz, z piękną królową, która nie utraciła nic ze swojej godności okazał się pomocny w przełamaniu obaw[5]. Dodajmy, że w 1832 r. Kongress Stanów Zjednoczonych uchwalił *The Indian Vaccination Act*. Nie przewidziano wystarczających środków na pokrycie kosztów. Z tego powodu nie przeprowadzono szczepień Mandanów. Pięć lat później ospa zabiła 90% ich populacji (Pearson, 1997).

Już na początku XIX w. były zastrzeżenia wobec obowiązkowych szczepień, że naruszają osobistą wolność. W 1853 r. uchwalony został *The Vaccination Act*, który wprowadzał w Anglii i w Walii obowiązkowe szczepienia przeciw ospie dzieci do trzeciego miesiąca życia. Od razu napotkał sprzeciw tych, którzy uznali, że zostały naruszone prawa do własnego ciała i tych, którzy uznawali, że narusza ich prawa do własnych dzieci. Powstały *The Anti-Compulsory Vaccination League* (1867) i *The Anti-Vaccination League* (1896), zrzeszające przeciwników przymusowego szczepienia. Zaczęto wydawać czasopisma, propagujące i uzasadniające postawy antyszczepionkowe. W 1879 r. po wizycie w Nowym Yorku Williama Tebby, brytyjskiego prominentnego antyszczepionkowca, powstało *The Anti-Vaccination Society of America*. Mimo sprzeciwów antyszczepionkowców udało się doprowadzić do pełnego wyeliminowania ospy[6] (Bennett, 2020).

W 1858 r. decyzją parlamentu Zjednoczonego Królestwa na Trafalgar Square postawiono statuę Jenner'a projektu Williama Caldera Marshalla. W związku z protestami antyszczepionkowców po cztereach latach przeniesiono ją w zacisze Kensington Gardens[7]. Stawia się pytanie: Do you think Edward Jenner should still to be commemorated?, Czy sądzisz, że Edward Jenner wciąż powinien być upamiętniany?

Jako ciekawostkę dodajmy, że podobny sukces odniesiono w przypadku

polio. Współcześnie endemiczne polio jest obecne tylko w dwóch krajach: w Pakistanie i w Afganistanie. Pierwszą szczepionkę opracował Jonas Salk. Szczepionkę przeciw polio wytworzył urodzony w Warszawie Hilary Koprowski. Był profesorem Thomas Jefferson University oraz członkiem Polskiej Akademii Nauk (Oshinsky, 2005). Szczepionka była podawana doustnie. Prace nad szczepionką podjął też urodzony w Białymstoku Albert Sabin. Nie znalazł wsparcia w USA. Prace prowadził w ZSRR. W 1958 r. w Związku Radzieckim zaczęto wytwarzać jego szczepionkę na skalę przemysłową. W 1961 r. została zaakceptowana w USA. Szczepionka Sabina podawana jest doustnie[8]. Wystarczają jej dwie krople. Od 1951 r. w Polsce trwała epidemia polio. Koprowski uzyskał dla Polski dziewięć milionów dawek. Sam tak byłem szczepiony. Prezydent Lech Kaczyński uhonorował Hilarego Koprowskiego Krzyżem Wielkim Orderu Odrodzenia Polski, a pośmiertnie prezydent Andrzej Duda odznaczył go Orderem Orła Białego. Tom Curtis rozpowszechniał zarzut, że szczepionka Koprowskiego jako, że wytworzona z materiałów pozyskanych od szympansów, który to gatunek jest nosicielem wirusa SIV, spowodowała powstanie wirusa AIDS. Badania naukowe zaprzeczyły temu zarzutowi[9] (Koprowski, 1992).

Innym przykładem skuteczności szczepień jest wyeliminowanie gruźlicy jako choroby społecznej[10]. Z Polską związany jest też Rudolf Weigl, który wynalazł szczepionkę przeciw tyfusowi plamistemu. Był poważnym kandydatem do Nagrody Nobla. Z powodów politycznych nie zgłoszono go. Uratował m.in. wybitnego matematyka Stefana Banacha, zatrudniając go jako karmiciela wszy. Wymusił na Niemcach zgodę na wchodzenie do lwowskiego getta, dokąd potajemnie dostarczał szczepionkę. Wymienieni wynalazcy szczepionek nie są jedynymi związanymi z Polską, którzy wnieśli znaczący wkład tę dziedzinę medycyny[11].

Znaczącą postacią współczesnego ruchu antyszczepionkowego (jak i homeopatii) jest Aleksander Kotok. Pisze o sobie[12]:

> Я родился в г. Волжском, что под Волгоградом, в 1966 г. В 1989 г. я закончил лечебный факультет 1-го ММИ (ныне Первый МГМУ) им. И. М. Сеченова и стал врачом. В том же воистину благословенном году я впервые познакомился с гомеопатией, и этот счастливый роман длится и по сей день — я частнопрактикующий гомеопат. Моя докторская (PhD) диссертация, написанная на кафедре истории медицины медицинского факультета Еврейского университета в Иерусалиме, посвящена истории гомеопатии в Российской Империи до Первой мировой войны в сравнении с историей гомео-

патии в европейских странах и США. Я написал две книги о прививках, “Прививки в вопросах и ответах для думающих родителей” и “Беспощадная иммунизация”. Они рассказывают о болезнях, входящих в прививочный календарь, о том, как появились прививки, как был запущен, поддерживался и раздувался миф об их эффективности и безопасности, и почему он не только жив до сих пор, но и приобрел силу и опасность снежной лавины, грозящей снести всех нас в пропасть. Кроме того, я написал книгу “Гомеопатия в вопросах и ответах”, призванную познакомить читателя с теорией, философией и историей гомеопатии.

Urodziłem się w mieście Wołżskij pod Wołgogradem, w 1966 r. W 1989 r. ukończyłem wydział lekarski Pierwszej Moskiewskiej Akademii Medycznej im. I. M. Sieczenowa i zostałem lekarzem. W tym naprawdę błogosławionym roku pierwszy raz zapoznałem się z homeopatią, i ten szczęśliwy romans trwa do dzisiaj — prowadzę prywatną praktykę homeopatyczną. Moja rozprawa doktorska (PhD), napisana w katedrze historii medycyny wydziału medycyny Żydowskiego uniwersytetu w Jerozolimie, poświęcona jest historii homeopatii w Imperium Rosyjskim do pierwszej wojny światowej w porównaniu z historią homeopatii w krajach europejskich i w USA[13] (Kotok, 2001). Napisałem dwie książki o szczepieniach, „Szczepienia w pytaniach i odpowiedziach dla myślących rodziców” (2011) — dodajmy, że książkę sprzedaje Medicon (księgarnia naukowa medyczna)[14] — oraz „Bezlitosna immunizacja. Prawda o szczepionkach” (2015). Rozważane są choroby wpisane do kalendarza szczepień, w tym, jak pojawiły się szczepienia, jak został zainicjowany, jest podtrzymywany i propagowany mit o ich skuteczności i bezpieczeństwie oraz dlaczego nie tylko trwa do dzisiaj, ale także nabrał siły i niesie niebezpieczeństwo śnieżnej lawiny, zagrażającej pogrążeniem nas w otchłani. Ponadto, napisałem książkę „Homeopatia w pytaniach i odpowiedziach”, której zadaniem jest zaznajomienie czytelnika z teorią, filozofią i historią homeopatii.

W *Bezlitosna immunizacja. Prawda o szczepionkach* (2015) czytamy:

Nie chodzi nawet o prawo ani o błędy technologiczne w procesie produkcji szczepionek, nie o chciwość ich producentów i dystrybutorów czy nieświadomość lekarzy i pacjentów, którym już ponad 200 lat pierze się mózgi przy pomocy mitów o «bezpiecznych i skutecznych» szczepionkach. Błędna jest sama sprzeczna z naturą koncepcja masowego szczepienia profilaktycznego. Właśnie to usiłuję wykazać w tej

książce. Jeśli zmusi ona Czytelnika do poważnego zastanowienia nad stanem rzeczy we współczesnej medycynie i popchnie go do poszukiwania naturalnych dróg zachowania i wzmocnienia zdrowia, podjęte przeze mnie zadanie uznam za w pełni wykonane.

Wyróżnia się pięć zasadniczych psychologicznych czynników sprzyjających decyzji o poddaniu się szczepieniu[15]:

- Zaufanie: przekonanie o skuteczności i bezpieczeństwie szczepionki; zaufanie do oferowanych usług zdrowotnych oraz władz decydujących o ich stosowaniu.
- Wiara w siebie: osobiste przekonanie o poważnym zagrożeniu dla własnego zdrowia.
- Rozwaga: zaangażowanie w szeroko zakrojone wyszukiwanie informacji w celu rozważenia kosztów i korzyści.
- Dostępność: łatwość dostępu do szczepionki.
- Współodpowiedzialność: poczucie współodpowiedzialności za zdrowie wspólnoty.

3 Medycyna alternatywna

Historia medycyny pełna jest danych o pomyłkach i błędach w zakresie koncepcji metod leczenia i prowadzenia badań medycznych. Ludzie od zawsze dążyli do poznania przyczyn schorzeń i sposobów leczenia. Nic dziwnego, że pojawiały się koncepcje, które współczesnego człowieka mogą dziwić i zaskakiwać absurdalnością. Badania medyczne były takie, jakie było pojmowanie metody badawczej. Były zgodne z historycznym stanem nauki w ogóle. Rozwój badań medycznych, metod diagnozowania i leczenia postępował wraz z rozwojem empirycznych badań naukowych i rozwojem technologii badań, diagnozowania i leczenia.

Dlaczego ludzie, którzy z łatwością przejmują nowości techniczne są „odporni” na nowości w medycynie lub — co też bywa — naiwnie przyjmują — zwykle komercyjne — informacje o „przełomie w leczeniu”?

Miejsce zdrowia w życiu człowieka oddziałuje na kształtowanie się jego pozaracjonalnych przekonań. Dlaczego nabyte kiedyś przekonania i przyzwyczajenia w zakresie dbałości o zdrowie są tak bardzo stabilne i dają pożywkę

do kwestionowania nowych rozwiązań? Ostrożność jest godna uznania, ale bezpodstawny konserwatyzm przynajmniej dziwi. Sceptycyzm jest postawą rozumną, a bezkrytyczne podejście do nowinek daje podstawę do pytania, dlaczego emocje biorą górę nad rozumem.

Terapie medycyny alternatywnej nie działają lub działają na zasadzie placebo (Bausell, 2007). Osoby uprawiające medycynę alternatywną opanowały także sztukę maksymalizowania siły placebo. Placebo w pewnych schorzeniach pomaga i zmniejsza nasilenie objawów[16]. Dobrzy terapeuci potrafią w pełni wykorzystać możliwości umysłu pacjenta uważnie słuchając i przekonując go, że ma moc poradzenia sobie ze swoją chorobą.

W 1796 r. niemiecki lekarz Samuel Hahnemann ogłosił zasadę, według której skutecznie można leczyć za pomocą rozcieńczonych substancji, które w normalnym stężeniu powodują symptomy, jakie wywołuje leczone schorzenie. Dynamizowanie, jak homeopaci nazywają rozcieńczanie substancji „leczącej”, dokonuje się przez tworzenie roztworu z roztworu. Ten proces prowadzi do tego, że w finalnym roztworze może nawet nie być substancji rozcieńczanej. Takie lekarstwo homeopatyczne ma skuteczność placebo. Na nic zdają się naukowe badania, które to wykazują. We Francji leki homeopatyczne nie są refundowane dopiero od 2021 r., bo — jak uzasadnia się decyzję — nie są skuteczniejsze niż placebo. W 2018 r. koszty ich refundacji wyniosły 126,8 milionów €[17].

Wyliczenie tylko „najciekawszych” pomysłów terapii medycznych i psychiatrycznych jest tematem samym w sobie. Zastanawia łatwość, z jaką zdobyły zaufanie społeczne, zakres i trwałość oddziaływania. Przykładem może być działalność freudysty Wilhelma Reicha (Sharaf, 2011). Mówiąc po prostu, ogłosił, że za pomocą orgazmu można rozwiązać problemy jednostki i społeczeństwa (Reich, 1927, 2013)[18]. Cytaty z jego prac towarzyszyły wystąpieniom studentów w 1968 r. Wydawany jest *The Journal of Psychiatric Orgone Therapy*. Działa The Institute for Orgonomic Science `https://orgonomicscience.org/`.

Osoby korzystające z medycyny alternatywnej można usprawiedliwiać szukaniem ratunku w sytuacjach, w których medycyna (naukowa) jest nieskuteczna. Można nawet zgodzić się na uznanie ich postępowania za racjonalne, gdy nie zarzucą medycyny (naukowej), a z medycyny alternatywnej korzystają bez szkodzenia sobie lub innym.

Już starożytni głosili: *Medicus curat, Natura sanat morbus*; lekarz leczy, natura uzdrawia[19]. Pomocy w medycynie naturalnej poszukuje jedna trzecia dorosłych Amerykanów. Najpopularniejsze są medytacja, akupunktura, chi-

ropraktyka i leczenie produktami naturalnymi takimi jak glukozamina czy echinacea. Jednak niemal wszyscy ci pacjenci chodzą także do konwencjonalnych lekarzy. Powstaje pytanie, dlaczego tak czynią. John Astin[20] wykazał, że większość Amerykanów poszukiwało metod medycyny alternatywnej nie dlatego, że byli niezadowoleni ze swojego lekarza, ale dlatego, że opieka alternatywna była bardziej spójna z ich systemem wartości i orientacją światopoglądową. Większość zwolenników medycyny alternatywnej i osób ją praktykujących postrzega samych siebie jako kontinuum „umysł-ciało-duch". Podobnie Chińczycy łączą swoją tradycyjną medycynę z medycyną naukową.

W Polsce działa ponad 100 tys. różnego typu znachorów, szamanów i wiedźm. Także bywają lekarze i posiadacze stopni naukowych zajmujący się działalnością o podobnym charakterze. Źródłem tego są błędy epistemiczne i dysfunkcjonalne schematy poznawcze[21]. Motywy są oczywiste: nikt chyba nie ma wątpliwości, że chodzi przede wszystkim o zarobek, ewentualnie popularność — to też wartość, którą wielu ludzi sobie bardzo ceni.

Zielarstwo w Polsce ma się dobrze. Założona przez Jerzego Ziębę spółka Egida Consulting (zarejestrowana w Wielkiej Brytanii) w okresie od 24 lipca 2015 do 31 grudnia 2016 zarobiła ok. 23 mln. zł. W jej sklepie internetowym[22] sprzedawane były zioła na wszystkie dolegliwości. Niewątpliwie zysk jest efektem umiejętności marketingowych Jerzego Zięby, m.in. z wykorzystaniem facebooka. Nie przeszkadzają temu rozpowszechniane, również w internecie, informacje na jego temat, np. w Wikipedii[23], a także prasowe, np. zamieszczony we „Wprost" artykuł Szymona Krawca *Kulisy interesów popularnego znachora: Sprzedaż suplementów bez wiedzy Sanepidu, zyski ze sprzedaży trafiają do Wielkiej Brytanii*[24]. Zdarzyło mi się być na prelekcji, w której oprócz Jerzego Zięby uczestniczył wspierający go profesor nauk medycznych z uniwersytetu medycznego w Gdańsku. Zresztą nie on jeden spośród lekarzy robi interesy na naiwności ludzi chorych. Choć — dodajmy — bywa, jak w wypadku prof. Andrzeja Bochenka — że po prostu ich nazwiska są wykorzystywane przez — posługując się eufemizmem — naciągaczy[25]. Wypowiedzi Zięby o własnościach leczniczych lewoskrętnej witaminy C — cokolwiek by to znaczyło — nie spotykały się jednak z akceptacją zebranych, którzy w większości byli filozofami. Prelegent zaatakował obecną na spotkaniu wiceminister w Ministerstwie Zdrowia odpowiedzialną za leki w Polsce. Od prelegenta słyszeliśmy: dlaczego pani nie wpisuje taniej i skutecznej lewoskrętnej witaminy C na listę leków, a propaguje drogie i nieskuteczne lekarstwa?

W przypadku wspomnianego spotkania argumenty o taniości i skuteczności terapii nie działały. Prelegent wykorzystał jednak argument, który jest

skuteczny w skali społecznej.

Jerzy Zięba głosi — nie podając konkretów — że, wszystkie oferowane przez niego preparaty były badane naukowo. Podaje — bez danych osobowych — ilu osobom pomógł. Jerzy Zięba pytany o argumenty zwykle odsyła do swojej książki: Opisałem to przecież w książce *Ukryte Terapie* (2012); lub: Napisałem o co w tym chodzi w drugiej części *Ukrytych Terapii.* Takie lub podobne argumentacje są typowe dla wszelkich pseudo- lub para-medycznych działań. Radio, telewizja, internet zarzuca nas (pseudo)informacjami o skuteczności reklamowanych produktów. Jerzy Zięba idzie jednak dalej — co jest już niebezpieczne — kwestionuje terapie medycyny naukowej. Nie on jeden.

W tym kontekście podajmy inny przykład, choć nie dotyczy zielarstwa. W robieniu interesów na chorych nie tylko nie przestrzega się prawa ale i bazuje na prymitywnych, choć skutecznych chwytach. Czytamy[26]: «Polskie metody na cukrzycę powodują jedynie dezorientację». Znany niemiecki endokrynolog Klaus Volker, kierownik Centrum Endokrynologii w Stuttgarcie Tumorzentrum Eva Mayr-Stihl w światowej sławy klinice w Stuttgarcie, udzielił szczerego — dodajmy: a jakiż inny mógłby być? — wywiadu polskiej agencji prasowej. Czytamy m.in.:

> O ile mi wiadomo, producent SugaNorm chciał wejść na polski rynek farmakologiczny. Ale nie pozwolono mu na to, ponieważ odnaleziono setki barier. Jak już wspomniano, dla nikogo w Polsce nie jest korzystne leczenie diabetyków. Rzeczywiście, dzisiaj farmakologia to jest sam biznes! Nawet w Niemczech. Ale jeśli w Niemczech ten biznes jest uczciwy (ludzie stają się zdrowi), to w Polsce nie!

Ten pokrętny tekst kończy się ofertą:

> Do otrzymania preparatu nie są wymagane żadne zaświadczenia lekarskie!
> Uwaga!
> Odwiedzający naszą stronę mają wyłączną możliwość zamówienia. CBDus+ aż do 50% taniej! Aby to zrobić, uruchom koło fortuny, naciskając przycisk „KRĘĆ”, a następnie zaczekaj, aż całkowicie się zatrzyma. Kto wie, może jesteś szczęściarzem, który może dziś zaoszczędzić dużo pieniędzy! Powodzenia!
> Stara cena: 358 zł
> Nowa cena: 179 zł
> Gratulacje!
> Możesz zamówić CBDus+ z 50% zniżką!

A na koniec deklaracje osób, które skorzystały i są zadowolone. To tak samo autentyczni ludzie, jak ci, którzy skromnie zarabiali, a teraz — po skorzystaniu z oferty reklamowanego interesu — zarabiają w dzień tyle, ile nawet dobrze zarabiający pracownik nie uzyskuje w miesiąc.

Innym przykładem reklamy, która w istocie uderza w wiarygodność lekarzy jest oferta zakupu preparatu o nazwie „Diapromin"[27]. Nie będzie możliwe skuteczne przekonywanie ludzi do podjęcie takiej lub innej terapii, jeśli środowisko lekarskie nie wymusi skutecznego egzekwowania już obowiązującego prawa i ewentualnie jego niezbędnych korekt w zakresie reklamy terapii medycznych. Jak to jest, że istnieje prawna ochrona konsumentów przed dezinformacją, a brakuje takiej ochrony w wypadku ludzi chorych? Coś się zmienia. Prezydent podpisał ustawę o wyrobach medycznych, m.in. od 1 stycznia 2023 r. będzie rozszerzony na wyroby medyczne zakaz reklamy leków, która wykorzystuje wizerunek lekarzy lub sugestię, że osoba na ekranie lub bilbordzie wykonuje zawód medyczny. W ogóle stawia się pytanie o prawne ograniczenia na szerzenie pseudonauki[28] .

Jednym ze skutków takiej działalności jest spadek zaufania do lekarzy. Brak zaufania do establishmentu medycznego wskazywany jest jako jedno ze źródeł problemów z obowiązkowymi szczepieniami[29].

Sądzę, że wielu doświadczyło błędnej diagnozy lub błędu w leczeniu przez lekarza, ale czy wystarcza to, aby już nie szukać u lekarzy pomocy, kiedy jest się chorym?

4 Etyka badań medycznych

Racjonalnym argumentem, co nie znaczy, że wystarczająco zasadnym, jakim posługują się antyszczepionkowcy są rozbieżności badań naukowych oraz rozbieżności między przewidywaniami a faktycznym stanem rzeczy. Taka rozbieżność jest typowa dla nauk społecznych, ale i niektórych przyrodniczych.

Bywa, że różne ośrodki różnie przewidują stan pogody w danym miejscu i czasie. Bywa, że przewidywania się nie potwierdzają. Czy jednak z tego powodu, podejmując decyzje w sprawach działań, których wykonanie wymaga określonych warunków pogodowych korzystamy z naukowych prognoz, czy pytamy się przysłowiowego górala?

Rozbieżność między stanem faktycznym a przewidywaniem nie jest wystarczającym argumentem za odrzuceniem metody przewidywania, jeśli tylko ta rozbieżność mieści się w granicach wskazanych dla tej metody przewidywa-

nia. Jednak, co charakteryzuje antyszczepionkowców, takim rozbieżnościom nadają większe znaczenie niż ma ono faktycznie. Nikt nie zaprzecza ewentualności jakichś chorobowych efektów poszczepiennych. Przewidziano nawet pomoc państwa dla tych, którzy z powodu szczepień poniosą jakąś szkodę. Czy z faktu, że zdarzają się wypadki komunikacyjne, rezygnujemy z jazdy? Czy w ogóle rezygnujemy z wyjazdu do kraju, w którym zdarzają się zamachy terrorystyczne? Czy zatem z powodu możliwych powikłań, mamy rezygnować ze szczepienia?

Stwierdza się, że zarażają się zaszczepieni i niezaszczepieni, chorują zaszczepieni i niezaszczepieni, transmitują wirusa zaszczepieni i niezaszczepieni. Wszystko to prawda. Niestety, niepełna. Pominięta są dane statystyczne, a te wskazują, że osoby zaszczepione są istotnie mniej podatne na zachorowanie, a przynajmniej na ciężki jej przebieg. W styczniu 2022 r. `https://covid.cdc.gov/covid-data-tracker/#rates-by-vaccine-status` stwierdzano, że w wypadku osób niezaszczepionych powyżej 5 roku życia:

- ryzyko zarażenia Covid-19 jest 2,4 raza większe,
- ryzyko śmierci z powodu Covid-19 jest 9 razy większe

niż w wypadku osób, które były zaszczepione przynajmniej raz. Nikt nie twierdzi, że każdy palacz zachoruje na raka płuc. Bo tak nie musi się zdarzyć. Można podać wiele przykładów osób palących, którym zdrowie dopisuje. I co z tego? Statystyka wskazuje na istotnie większe prawdopodobieństwo zachorowania na nowotwór płuc przez osobę palącą niż przez osobę niepalącą.

W wypadku badań naukowych, a w szczególności medycznych, oprócz natury badanego zagadnienia znaczenie dla wyniku badania i jego ogłoszenia ma jeszcze etyka badacza. W nauce ludzkie emocje i dążenia, w szczególności do sławy, potrafią przeważyć nad etyką.

Odtwarzalność empirycznego badania naukowego jest podstawowym kryterium wartości tego badania. Brak odtwarzalności takie badanie dyskwalifikuje. Przykładem ze współczesnej medycyny, który jest racjonalnym argumentem na rzecz krytycznego podejścia do głoszonych tez, jest sprawa komórek macierzystych. Jeszcze spotykamy osoby, które wierzą w leczenie komórkami macierzystymi i nie brakuje ofert w zakresie świadczenia związanych z tym usług medycznych. Nauka już to sfalsifikowała.

Państwo potrzebuje sukcesów. Jak ich nie ma, to je stwarza. W czasach stanu wojennego furorę robiła turbinka Kowalskiego, która miała przyczyniać się do zmniejszenia zużycia paliwa przez fiaty 126P, a zderzaki Łągiewki

miały zapewnić bezpieczeństwo jazdy. Torf prof. Tołpy miał być lekarstwem na wszelkie dolegliwości. Powszechną nadzieję stwarzała jego procedura leczenia nowotworów. Biznes korzysta z ówczesnej propagandy. Można nabyć np. pastę do zębów wytworzoną z udziałem preparatów torfowych. W czasie pandemii Covid-19 też pojawiła się pokusa ogłoszenia sukcesu polskich lekarzy, jakim miała być amantadyna.

Okazuje się, że 50% eksperymentów z zakresu nauk o życiu nie jest odtwarzalnych. Badania te rocznie kosztują 28 000 000 000 US $[30]. W przypadku nauk ekonomicznych jest to 51% (Chang & Phillip, 2015). Monya Baker w *Nature* (2016) na podstawie ankiety wśród 1576 naukowców stwierdza, że jest kryzys odtwarzalności. Dodajmy jednak, że zdaniem Alexandra Kraussa (2018) kryzys odtwarzalności dotyczy wszystkich badań prowadzonych metodą prób losowo kontrolowanych (randomised controlled trials).

Przykładem braku odtwarzalności mogą być badania naukowe prowadzone przez dr. Piero Anversa, związanego z Harvard Medical School oraz z Brigham and Women's Hospital, wielokrotnie wyróżnianego m.in. w 2004 r. nagrodą American Heart Association[31]. Zyskał on światową sławę, głosząc, że można zregenerować mięsień sercowy za pomocą komórek macierzystych. Powstały firmy mające skomercjalizować odkrycie. Okazało się, że ten i inne eksperymenty dr Anversa nie są odtwarzalne. W 2013 r. Harvard Medical School zdecydował się na weryfikację wyników dr. Anversa. Okazało się, że w jego laboratorium panowała atmosfera strachu i wszyscy milczeli, choć mieli wiedzę, że to, o czym informował dr Anversa nie jest prawdą. Wycofano 31 publikacji dr. Anversa i tym samym znalazł się on w pierwszej dwudziestce naukowców z największą ilością wycofanych publikacji. Liderem pozostaje Yoshitaka Fujii z 183 wycofanymi artykułami, głównie dotyczącymi środków przeciwwymiotnych.

Japoński biolog Yoshiki Sasai porównywał STAP (**S**timulus-**T**riggered **A**cquisition of **P**luripotency) do przewrotu kopernikańskiego[32]. Głosił, że podręczniki będą musiałby być pisane na nowo. Cieszył się znakomitą opinią. Pisano o nim, że posiada szósty zmysł. Pozyskał znaczne fundusze i współpracowników. Jego teksty drukowały najważniejsze czasopisma naukowe. Firma konsultingowa Frost & Sullivan ogłosiła, że terapia komórkami macierzystymi w technologii STAP w 2020 r. będzie warta czterdzieści miliardów dolarów. Okazało się jednak, że badania nie były rzetelne[33], a sam Sasai popełnił samobójstwo[34].

Sprawa STAP stała się dla Tashio Kuroki powodem, dla którego zdecydował się zostać specjalistą z zakresu nieprawidłowo prowadzonych badań

naukowych[35].

W głoszonych przez antyszczepionkowców tezach przewija się myśl, że promotorzy szczepień mają po prostu interes. Chcą zarobić. Dlaczego jednak ludzie kupują mieszkania mimo, że deweloperzy też chcą zarobić? Zresztą sami antyszczepionkowcy, podejmując pracę też chcą zarobić. A jak to było w wypadku wynalazcy szczepionki przeciw ospie Jennera? Był chrześcijaninem. Cenił *Biblię*. Na kilka dni przed śmiercią powiedział przyjacielowi (Murney, 1949, s. 37):

> I am not surprised that men are not thankful to me; but I wonder that they are not grateful to God for the good which he has made me the instrument of conveying to my fellow-creatures.
>
> Nie dziwię się, że ludzie nie są mi wdzięczni; ale dziwię się, że nie są wdzięczni Bogu za dobro, jakie uczynił, czyniąc mnie narzędziem przekazywania go moim bliźnim.

W 2002 r. Jenner w wyniku głosowania został wpisany na listę 100 największych Brytyjczyków[36].

Są osoby, które odmawiają szczepień z powodów etycznych. Badania medyczne i procedury medyczne powinny być etyczne. To, kiedy i jakie procedury są etyczne jest przedmiotem bioetyki.

Współcześnie wiele uwagi poświęca się metodom zapłodnienia *in vitro*. Początkowo stosowanie tej metody wiązało się z uśmiercaniem wielu nadmiarowych zarodków. Presja bioetyków spowodowała, że tak już ma nie być. Niewątpliwie umożliwia to postęp wiedzy o zapłodnieniu *in vitro*. Ten postęp był stymulowany domaganiem się zachowania standardów etycznych. Nie przesądza to odpowiedzi na pytanie o etyczność samej metody. Wanda Półtawska, znana przyjaciółka Papieża Jana Pawał II, uznaje w ogóle zapłodnienie *in vitro* za nieetyczne.

Bioetycy rozważają możliwość eutanazji. Katolicyzm głosi etyczną niedopuszczalność takich procedur niezależnie od okoliczności. Podobnie odrzuca się aborcję. W przemówieniu na Krajowej Konwencji Republikanów siostra Deirdre „Dede” Byrne powiedziała[37]:

> choć mamy skłonność do myślenia o marginalizowanych jako żyjących poza naszymi granicami, prawda jest taka, że największą zmarginalizowaną grupę na świecie można znaleźć tutaj, w Stanach Zjednoczonych. To nienarodzeni.

Zwykle dopuszcza się aborcję, kiedy ciąża jest wynikiem gwałtu i — co nie budzi kontrowersji — kiedy ciąża zagraża życiu matki.

Z powodów religijnych bywa odrzucana możliwość przetaczania krwi, co zwykle czynią jehowici.

Niektóre szczepionki zawierają produkty zwierzęce jak np. skwalen, olej z wątroby rekina. Do szczepionki przeciwko polio początkowo wykorzystywano komórki z nerek małpy. W wypadku szczepionki przeciwko ospie wykorzystywano limfę krowią pobraną z pęcherzy na łydkach. Obecność zwierzęcego składnika szczepionki budzi sprzeciw wegetarian.

W ruch antyszczepionkowy angażują się ci, którzy uważają, że ludzkie ciało nie powinno być skażone ciałem zwierzęcym. Niektóre grupy żydowskie dopuszczały szczepionki zawierające produkty pochodzenia zwierzęcego tylko jako doustne. Do antyszczepionkowców dołączają zwolennicy dobrostanu zwierząt i przeciwnicy wiwisekcji.

Muzułmanie nie akceptują produktów pochodzenia świńskiego. Wykluczają możliwość przyjmowania szczepionek, do których wytworzenia stosowano wieprzową żelatyny. Z tego powodu w Indonezji w 2018 r. zakwestionowano szczepienia przeciw odrze.

Do wytworzenia szczepionek używane są linie komórkowe pobrane z płodów po aborcji. Watykan uznał jednak „moralną dopuszczalność” tak wytworzonych szczepionek przeciw Covid-19.

Co w tej sytuacji sądzić o postępowaniu — już wyżej wspomnianej — Deirdre Byrne[38], świadczącej nieodpłatną pomoc medyczną katolickiej zakonnicy, która przed wstąpieniem do zakonu Małych Robotnic Najświętszych Serc (Little Workers of the Sacred Hearts) była chirurgiem wojsk amerykańskich. Odmówiła podporządkowania się obowiązkowi szczepień przeciw Covid-19 wprowadzonemu dla personelu medycznego przez prezydenta Joe Bidena. Powodem jej decyzji jest to, że szczepionka powstała z wykorzystaniem lini komórkowych pochodzących z aborcji. Władze miasta odmówiły uznania jej sprzeciwu z powołaniem się na prawo wolności religijnej.

W ogóle wśród powszechnych religii żadna nie opowiada się przeciwko szczepieniem. Zwykle zachęca się do dbałości o zdrowie i do jego ochrony.

Wskazane zarzuty stosują się nie tylko do szczepień, ale można je odnieść do wszystkich procedur medycznych i farmaceutyków.

5 Przymus szczepień przeciw Covid-19

Przymus szczepień oraz selekcja sanitarna nie są czymś nowym[39]. Reżim sanitarny był typowy również w czasach, kiedy nie było naukowej wiedzy o naturze epidemii, kiedy nie było szczepionek[40]. Z *Biblii* znamy zalecenia, dotyczące trędowatych. Reżim sanitarny stosowano w średniowieczu i później. Giovanni Boccaccio uciekł przed zarazą na wieś, gdzie napisał *Dekamerona*. Izaak Newton w związku z zarazą w Londynie — w 1563 r. pochłonęła ok. 23% mieszkańców — przez dwa lata przebywał w swojej wiejskiej posiadłości. To tam, odpoczywając pod jabłonią — jak głosi legenda — spadło na jego głowę jabłko, co zainspirowało go do sformułowania prawa powszechnego ciążenia, podstawowego prawa fizyki klasycznej. Wyjeżdżał każdy, kto miał dokąd. Osoby, które zachorowały były zamykane w swoich domostwach. Kazimierz Wielki uchronił ziemie swojego królestwa przed tragedią dżumy, czarnej śmierci, zamykając granice. Spekuluje się też, że jednym z powodów mógł być wysoki — relatywnie do czasów — poziom higieny. W Polsce, w odróżnieniu od Europy zachodniej[41]. Ceniono sobie łaźnie[42]. W 1346 r. czarna śmierć przetoczyła się przez Europę i Azję zabijając około 50 milionów ludzi[43]. Florencki poeta Francesco Petrarka w liście z Parmy w maju 1349 r. do Louisa Sanctusa, swojego przyjaciela w Avignon pisał, że szczęśliwe przyszłe pokolenia, które nie doświadczą tak straszliwej niedoli i nasze świadectwo będzie dla nich bajką[44]. Któż z nas nie zna poematu Juliusza Słowackiego *Ojciec zadżumionych*?

W związku z pandemią Covid-19 na całym świecie odbywały mniej lub bardziej ostre protesty przeciwko obowiązkom sanitarnym i przeciw nakazom szczepień. Zastanawia, dlaczego szczepienia przeciw Covid-19 mają tak wielu i tak zdecydowanych na protesty przeciwników, że rządy rezygnują z wprowadzenia powszechnego przymusu szczepień, zwykle ograniczając ten przymus do personelu medycznego[45].

Podam kilka przykładów zdarzeń w Kościele.

Jednym ze zdecydowanych zwolenników stosowania zarządzonych przez władze reżimów sanitarnych oraz obowiązku szczepień jest ordynariusz diecezji Knoxville w stanie Tennessee, Richard Stika[46]. W diecezji zawiązał się kościelny ruchu oporu, który za zaangażowanie ordynariusza na rzecz przymusu szczepień grozi ograniczeniem społecznych funduszy dla diecezji. Diecezja wycofała się ze wspierania przymusu, kiedy w Sądzie Najwyższym USA odrzucono forsowany przez Joe Bidena przymus szczepień.

Władze kościelne zorganizowały w katedrze Najświętszego Serca Jezuso-

wego w Knoxville punkt szczepień dzieci. W reakcji przeciwnicy szczepień zorganizowali protest połączony z modlitwą różańcową i rozdawaniem ulotek informujących o niebezpieczeństwie szczepienia dzieci przeciw Covid-19. Organizatorzy protestu nie reagowali na wezwania służb kościelnych o zaprzestanie akcji. Władze diecezjalne wezwały policję. Działacze zostali zakuci w kajdanki i przewiezieni do aresztu pod zarzutem wtargnięcia na cudzą posesję. Pozostali przeciwnicy szczepień przenieśli się na chodnik przed wejściem na teren do katedry, gdzie odbył się publiczny różaniec i rozdawanie ulotek.

W archidiecezji chicagowskiej decyzją jej ordynariusza kardynała Cupich'a pracownicy diecezji podlegają przymusowi szczepień. W tej diecezji na przymusowy urlop skierowano Jacoba Matthius'a dyrektora szkoły katolickiej z powodu jego zezwolenia uczniom na samodzielne decydowanie o noszeniu maseczek. W obronie dyrektora wystąpili rodzice uczniów. Jako warunek przywrócenia go na stanowisko postawiono wymóg naprawienia szkód, jakie jego zachowanie spowodowało w społeczności. Dyrektor uznał postępowanie władz archidiecezji za nierozsądne i ekstremalne[47].

Od oskarżeń ze strony antyszczepionkowców nie jest wolny Papież Franciszek[48]. Dr Peter McCullough, epidemiolog, zarzuca Watykanowi naruszenie Kodeksu Norymberskiego, który ma stanowić, że nikt w żadnych warunkach nie może stosować żadnych nacisków, przymusów ani gróźb karalnych w celu zastosowania jakiegokolwiek leczenia lub procedury medycznej. Watykan powinien przeprosić za udział w globalnej akcji promującej preparaty firm farmaceutycznych. Dr McCullough zarzuca wewnętrzną sprzeczność w rządzonej przez Franciszka Stolicy Apostolskiej, która (ustami Kongregacji Nauki Wiary) orzekła, że szczepienia powinny być dobrowolne, a jednocześnie wprowadziła bezwzględny przymus szczepień dla duchownych i pracowników oraz segregację sanitarną. Dr McCullough głosi, że z tego powodu, iż Stolica Apostolska włączała się w kampanie promocyjne koncernów farmaceutycznych, Watykan stał się współwinny masowej śmierci ludzi z powodu szczepień przeciw Covid-19[49].

Papież Franciszek konsekwentnie przeciwstawia się duchownym, którzy — jak to formułują antyszczepionkowcy — bronią prawa do sprzeciwu sumienia wobec przymusowych szczepień na Covid-19. Przykładem może być odwołanie Daniela Fernándeza Torres, biskupa z Portoryko, z powodu odmowy dla akceptacji wymogu przymusu szczepień i segregacji sanitarnej. Papież podejmuje te działania mimo, że zwykle ukarany znajduje duże wsparcie wśród wiernych i duchowieństwa.

W powodu niepoddania się szczepieniu został pozbawiony stanowiska dziekana w prestiżowym Papieskim Instytucie Studiów Wschodnich o. Massimo Pampaloni, SJ. Przełożeni nie tylko pozbawili go stanowiska w placówce naukowej, ale także polecili mu oddalenie się z Europy, posyłając go na posługę do Brazylii. W opinii antyszczepionkowców jezuiccy przełożeni tworzą getta «tylko dla zaszczepionych», wykluczając osoby zakonne, wykładowców, studentów i pracowników, którzy nie przyjęli zastrzyków przeciw COVID-19, a w niektórych przypadkach nawet tylko zastrzyków przypominających. W amerykańskich koledżach jezuickich na 21 placówek 17 wprowadziło przymus szczepień.

Szczepienia przeciw Covid-19 nie są pierwszymi masowymi w historii. Szczepienia przeciw ospie doprowadziły do jej wyeliminowania. Zarazki ospy przechowywane są w laboratoriach w USA oraz w Rosji. Jeśli tak można powiedzieć, nie występują na wolności. Dzięki szczepieniom istotnie zostały zredukowane wypadki zachorowania m.in. na polio oraz odrę. Te dane przemawiałyby za obowiązkowością szczepienia przeciw Covid-19. Jednak, jak się okazało, dostępne szczepionki nie dają gwarancji, że osoba zaszczepiona nie zachoruje. Co jest wykorzystywane przez przeciwników szczepień i ich obowiązkowości. W maja 2022 r. zachorował Bill Gates mimo, że był odpowiednio zaszczepiony. Jednak szczepienie redukuje ryzyko ciężkiego przebiegu choroby i tym samym obciążania szpitali oraz — co najistotniejsze — zgonów.

6 Wolność a szczepienia

To, co specyficzne dla ruchu antyszczepionkowego, to teza, że przymus szczepień lub segregacja sanitarna naruszają przyrodzoną wolność człowieka.

Brytyjczyków protestujących w czerwcu 2021 r. przeciwko polityce lockdownów i ograniczaniu wolności pod pretekstem walki z epidemią koronawirusa poparły siostry z katolickiego zakonu Adoratorek Najświętszego Serca Jezusowego z Tyburn. Przełożona klasztoru, matka Marilla, zwróciła się do protestujących: Zostaliście stworzeni na obraz i podobieństwo Boga. Urodziliście się wolni. Nie pozwólcie, by odebrali wam waszą wolność. Bądźcie odważni. Modlimy się za was[50].

Owszem nie brakowało i nie brakuje procedur medycznych, których przymus uznajemy za naruszający wolność człowieka i nie ma co do tego dyskusji. Dzisiaj, przynajmniej w świecie zachodnim, nie uznaje się za godziwe np. przymusowe pozbawianie kobiet płodności tylko po to, aby były bezpłodne.

Nawet notorycznego gwałciciela trwale nie okalecza się. Więcej, odrzuca się karę śmierci nawet za najbardziej odrażające zbrodnie. Nawet za takie czyny, którymi — jak głoszą zwolennicy kary śmierci — sprawcy wykluczyli się ze społeczności ludzkiej. Wolność decydowania o swoim ciele jest tak dalece posunięta, że uznaje się prawo do aborcji, traktując płód jako obiekt, który ma prawa, np. do opieki zdrowotnej, ale jego życie lub śmierć mają być zależne jedynie od decyzji matki.

Odpowiedź na pytanie o to, czy przymus szczepień lub segregacja sanitarna koliduje z przyrodzoną wolnością człowieka, wymaga sprecyzowania rozumienia wolności. Temat wolności ma nie tylko długą historię, bogatą literaturę, ale jest daleki od jakichś ostatecznych rozstrzygnięć. Tu musimy ograniczyć się do jego tylko krótkiego omówienia.

O wolności mówimy w wypadku człowieka. W wypadku wszystkich pozostałych stworzeń słowo „wolność" pojawia się kiedy mówi się, że zwierzęta te żyją na wolności. Wolność, o jakiej mówimy w wypadku człowieka zakłada jego rozumność. Człowiek to zwierzę rozumne, *animal rationale*. Nie dla tego przysługuje nam rozum, że jesteśmy wolni, ale dlatego jesteśmy wolni, że mamy rozum.

Rozstrzygnięcie naszego problemu pozbawiania wolności wymaga odpowiedzi na pytanie, co to znaczy, że istota rozumna jest wolna. To pojęcie wolności zakłada, że wolność przysługuje istocie rozumnej. Człowiek nie ma ograniczeń, aby nie działać zgodnie z tym, co rozumne. W danej sytuacji i okolicznościach człowiek jednak może nie mieć rozeznania, co jest rozumne.

Antyszczepionkowcy wskazują na rozumne — przynajmniej w ich osądzie — racje swoich zachowań. To, co podlega dyskusji, to to, czy mają właściwe rozeznanie tego, co jest faktycznie rozumne. Bóg tak bardzo uszanował wolność człowieka, że dał mu możliwość odrzucenia Siebie. Stworzył piekło, aby człowiek mógł wybrać piekło zamiast Boga. Czy w takim razie jedyną możliwością, jaką mamy, aby spowodować u innego zachowanie przez nas oczekiwane to przekonanie go, że rozumnie postąpi, jeśli postąpi tak, jak uważamy za rozumne? Ten ideał próbuje się realizować we współczesnym wychowaniu: dzieci wychowywane są za pomocą rozumnych argumentów. Taką postawę poszerza się na świat dorosłych. Przestępca nie tyle ma być karany, ile wychowywany do właściwego postępowania. Według niektórych koncepcji cel taki można osiągnąć nie poprzez tradycyjne kary, jak więzienie, ale za pomocą środków godnych rozumnego człowieka. Za likwidacją więziennictwa odpowiadają się też anarchiści, ale kierują się zupełnie innymi racjami. Ich autorstwa są hasła w rodzaju: Fuck the border. Burn the prisons.

Rzeczywiście, racją dla wielu nakazów jest to, że człowiek żyje w społeczeństwie. Jest człowiek — jak to głosił Arystoteles — ζῷον πολιτικόν (zoon politikon), zwierzęciem społecznym. Społeczeństwo jest człowiekowi potrzebne, aby mógł w pełni się rozwinąć i zrealizować swoje cele oraz dążenia. Życie społeczne wymaga jednak regulacji. Wolność zwierzęcia społecznego nie jest absolutna. Wskazuje się zasadę limitującą wolność: granicą mojej wolności jest wolność drugiego. Wolność jednego kończy się tam, gdzie zaczyna się wolność drugiego. Tę zasadę w obrazowym sformułowaniu wyraża się następująco: Twoja swoboda wymachiwania pięścią kończy się tam, gdzie zaczyna się mój nos (Your liberty to swing your fist ends just where my nose begins).

Mamy prawo do wolności słowa, wyboru religii itd., jednak nie wszystko wolno nam robić. Ta wolność może być ograniczona np. przez prawa chroniące bezpieczeństwo publiczne. Mamy też obowiązki, np. płacenia podatków. Zakres praw i obowiązków obywatela jest różny w różnych państwach. W państwach totalitarnych, np. komunistycznych zakres praw obywatelskich jest mocno ograniczony, a to ograniczenie jest zwykle uzasadniane dobrem państwa i społeczeństwa. W państwach liberalnych dąży się do możliwie szerokiego zakresu wolności obywatelskich.

Odróżnia się swobodę negatywną, jako wolność od ograniczeń oraz swobodę pozytywną jako wolność działania zgodnie z aktem woli. Pozytywna swoboda obejmuje również wolność od wewnętrznych ograniczeń.

Przykładem znaczenia praw ograniczających wolność jednostki mogą być regulacje dotyczące ruchu drogowego. W starożytnym Rzymie były ograniczenia czasowe dla ruchu głośnych pojazdów i osłów, aby nie przeszkadzać Rzymianom we śnie. Wprowadzono zasadę ruchu lewostronnego. Zdaje się, że wybór był podyktowany tym, że większość ludzi jest praworęczna. Dzięki temu po stronie prawej ręki był ruch w kierunku przeciwnym i można było prawą ręką reagować, jeśli zaistniała taka potrzeba. Zasada ruchu lewostronnego została powtórzona w 1300 r. przez papieża Bonifacego VIII dla ruchu pielgrzymkowego. Pisze się też, że zarządził zasadę ruchu prawostronnego (McManus, 2002, s. 247).

Ruch lewostronny preferowali rycerze. Ruch prawostronny pojawił się w związku z transportem produktów rolnych wielkimi wozami ciągnionymi przez kilka par koni. Było to odpowiednie dla woźnicy. Impuls dla ruchu prawostronnego dała Wielka Rewolucja Francuska. Przed rewolucją arystokracja poruszała się ruchem lewostronnym, zmuszając wieśniaków do przejścia na prawo. Po zdobyciu Bastylii arystokraci dołączyli do wieśniaków. W Polsce

ruch prawostronny rozpowszechnił się za sprawą Napoleona Bonaparte[51].

Czy trzeba przekonywać o znaczeniu zasad regulacji ruchu? Dodajmy więc, raczej jako przykład to, że w 1931 r. w Wielkiej Brytanii było 2,3 miliona pojazdów silnikowych. W wypadkach zginęło 7000 osób. Dzisiaj jest tych pojazdów 27 milionów, a na drogach ginie 3500 osób, czyli połowa mimo, że ilość pojazdów jest prawie dziesięciokrotnie większa. Niewątpliwie znaczenia mają ulepszenia techniczne i infrastrukturalne, ale istotne znaczenie mają właściwe zasady ruchu drogowego i ich przestrzeganie[52].

Nie przypadkowo mówię o ruchu drogowym. Ruch społeczny suwerennych obywateli (sovereign citizens[53]) głosi, że poszczególne państwa to ogromne korporacje, a obywatele to niewolnicy, którym te korporacje narzuciły swoje prawa i porządki. Musimy poddawać się prawom korporacji, żyjemy w swojego rodzaju matriksie. Suwerenni obywatele rozumieją, że jedynymi prawami są prawa naturalne, a te streszczają się w zasadzie: nie krzywdź i nie pozwól krzywdzić innych i siebie. Wolni ludzie odrzucają prawa stanowione, nie uznają rządów, podatków, nie posługują się legalnie wydanymi dokumentami, nie płacą mandatów, nie spłacają swoich kredytów, nie ubezpieczają samochodów itd. Wolni ludzie twierdzą, że regulacje dotyczące ruchu drogowego nie mogą stać na przeszkodzie ich naturalnego prawa do podróżowania. W Polsce w dniach 23–36 czerwca 2022 r. odbył się XIX Zlot Wolnych Ludzi „Harmonia Kosmosu 2022” `https://harmoniakosmosu.pl/`. Jedną z głośnych postaci, biorących w nim udział była Edyta Górniak. Nie zabrakło też Jerzego Zięby. Była prelekcja lekarzy niezależnych. Byli utytułowani: prof. Mirosław Matyja, prof. Bogusław Jasiński, prof. dr hab. A. Frydrychowski, prof. Maciej Adamski.

Regulacje ruchu drogowego są przykładem racji dla zasady, że w imię dobra wspólnoty można a nawet należy zobowiązać członków tej wspólnoty do pewnych zachowań, nawet jeśli z jakichś powodów tego nie akceptowaliby. W Polsce mamy prawo nakazujące osobie zatrudnionej płacenie składki zdrowotnej za co w zamian osoba ta uzyskuje uprawnienie do bezkosztowego (dla niej) korzystania z opieki zdrowotnej. Składka zdrowotna osoby zarabiającej więcej jest wyższa niż składka osoby zarabiającej mniej. Statystycznie jest zaś tak, że osoby zarabiające więcej mniej korzystają ze społecznej opieki zdrowotnej niż osoby zarabiające mniej. Takie rozwiązanie znajduje usprawiedliwienie w zasadzie solidaryzmu społecznego głoszącej, że — mówiąc po prostu — silniejsi są zobligowani do wspierania słabszych. Oczywiście, implementacje zasady solidaryzmu społecznego mogą i są kontestowane przez zwolenników liberalizmu.

Owszem są też ograniczenia społeczne, które nie są konieczne, jak np. przepis wprowadzony w czasach rewolucji francuskiej, a odwołany dopiero w 2013 r. zabraniający kobietom noszenia spodni. Dziś nas może dziwić i śmieszyć to, że Marlena Dietrich została zatrzymana przez agentów z powodu noszenia spodni. Zaskakuje, że miało to miejsce w Paryżu w 1933 r.

Czy różne nakazy i zakazy, jakie zarządzane są w związku z pandemią znajdują wystarczające racje w zasadzie ograniczania swobód jednostki w imię dobra wspólnoty?

7 Zakończenie

Kiedy zastanowić się nad omówionymi zagadnieniami, nad danymi tu zebranymi i tym co w ogóle wiemy, to można twierdzić, że u podstaw naszych postaw wobec leczenia tkwią dwa z punktu widzenia biologii instynkty, a z punktu widzenia kultury imponderabilia, a mianowicie:

1. natura jako to, co bezwzględnie służy człowiekowi,

2. krew jako życie.

Miejsce krwi w naszym postrzeganiu życia odnajdujemy we wszystkich kulturach i w szczególności nam najbliższej *Biblii*. Jeśli medykamenty podawane inaczej niż bezpośrednio do krwi nie tyle budzą nasze obawy, co konkurują z produktami pochodzenia naturalnego, to medykamenty podawane bezpośrednio do krwi budzą obawy tak mocne, że prowadzą do sprzeciwu.

To, co mówią zwolennicy medycyny naturalnej jest racjonalizacją, czyli wskazywaniem racji ich postawy, która swoją siłę czerpie z instynktu/imponderabilia natury. To, co mówią przeciwnicy podawania medykamentów bezpośrednio do krwi jest racjonalizacją ich postawy, która też swoją siłę bierze z instynktu/imponderabilia. Jednak postawa ta nie ma takiego poziomu racjonalności, jaki ma teza o medycynie naturalnej, stąd dość łatwo można zauważać nienaukowość tych argumentów. Instynkty i imponderabilia są tak głęboko zakorzenione, że zmiany — jeśli w ogóle następują — to następują epokami. Idea, że znajdziemy medykamenty naturalne, będące funkcjonalnymi odpowiednikami farmaceutyków — najprościej mówiąc — sztucznych, wydaje się utopijna. Bo chociaż poszczególne związki chemiczne mogą być obecne w naturze, to ich pozyskanie z natury może być przedsięwzięciem przynajmniej ekonomicznie nierealistycznym. Jednak idea, że uda się nam

znaleźć medykamenty, które nie muszą być podawane bezpośrednio do krwi lub mieć cokolwiek z niej, już taka nie jest.

Przypisy

[1]https://www.verywellhealth.com/who-is-andrew-wakefield-260623 [01.04.2022]

[2]Ma to oparcie w podejrzeniach, że w skali światowej podejmowane są działania depopulacyjne. Jednym ze sposobów depopulacji byłoby dodawanie do szczepionek substancji powodujących bezpłodność. O tego rodzaju praktyki posądzani się sponsorzy szczepień, globalne fundacje. Zob. https://plus.poranny.pl/kto-nie-wierzy-w-covid-bialostoccy-naukowcy-zebrali-fakty-i-mity-na-temat-pandemii/ar/c14-16338239 [15.05.2022].

[3]https://www.rp.pl/Spoleczenstwo/181209517-Polska-antyszczepionkowym-liderem-w-UE.html [07.12.2018]

[4]https://www.jenner.ac.uk/

[5]https://www.bbc.com/news/world-asia-india-53944723 [31.03.2022]

[6]https://www.sciencemuseum.org.uk/objects-and-stories/medicine/smallpox-and-story-vaccination [27.03.2022]

[7]https://www.bbc.com/travel/article/20220213-britains-miraculous-life-saving-garden-shed [14.02.2022]

[8]https://www.sciencemuseum.org.uk/objects-and-stories/medicine/polio-20th-century-epidemic [27.03.2022]

[9]https://archive.ph/lUXg [27.04.2022]

[10]https://www.bbc.com/future/article/20200915-the-mystery-of-why-some-vaccines-are-doubly-beneficial [28.03.2022]

[11]https://web.archive.org/web/20070927065452/http://www.wsse.krakow.pl/pages/wsse_document.php?nid=120&did=922 [27.04.2022]

[12]https://1796web.com/about.htm [17.06.2021]

[13]https://www.academia.edu/16845953/Medical_heresy_struggles_for_the_right_of_otherness_homeopathy_in_the_USSR [01.04.2022]

[14]https://www.medicon.pl/szczepienia-w-pytaniach-i-odpowiedziach-dla-myslacych-rodzicow/21609 [01.04.2022]

[15]https://www.bbc.com/future/article/20210720-the-complexities-of-vaccine-hesitancy [28.03.2022]

[16]https://www.nytimes.com/2018/11/07/magazine/placebo-effect-medicine.html [09.11.2018]

[17]https://www.independent.co.uk/news/health/homeopathy-france-ban-state-funding-reason-evidence-placebo-nhs-alternative-remedy-a9000316.html [01.08.2019]

[18]https://www.bbc.com/culture/article/20210426-the-man-who-thought-orgasms-could-save-the-world, https://bodymindintegration.com/the-wilhelm-reich-archive-at-ibi/

[19]Co trawestuje Beniamin Franklin: God heals and the doctor takes the fee; Bóg leczy, lekarz pobiera opłatę.

[20]https://www.dynamicchiropractic.com/mpacms/dc/article.php?id=37324 [07.10.2018]

[21]http://warszawa.ptfilozofia.pl/?cat=9 [01.03.2018]
[22]https://www.taknaturze.pl/ [29.07.2018]
[23]https://pl.wikipedia.org/wiki/Jerzy_ZiĂŹba [29.07.2018]
[24]https://www.wprost.pl/tygodnik/10083990/kulisy-interesow-popularnego-znachora-sprzedaz-suplementow-bez-wiedzy-sanepidu-zyski-ze-sprzedazy-trafiaja-do-wielkiej-brytanii.html [28.07.2018]
[25]https://www.msn.com/pl-pl/wiadomosci/other/oszustwo-na-znanego-kardiochirurga/ar-AAY0SdC?ocid=msedgntp&cvid=41ede66b6d8d4506c3ccf428404232bd [03.06.2022]
[26]http://pl4.suganormnd.com/?TID=5D9B7189005B7A6B3A01EF7B&host=tovpotok.com&c=pl [03.12.2020]
[27]https://findoit.info/pl1tizer20?sid2=PL1&sid5={subid} [13.03.2022]
[28]*Pseudoscience and the Law — Why Doesn't the Government Stop the Charlatans?*, Nicholas Little, https://skepticalinquirer.org/video/pseudoscience-and-the-law-why-doesnt-the-government-stop-the-charlatans/, [09.06.2022]
[29]https://fakty.interia.pl/opinie/ziemkiewicz/news-szczepienia-czyli-bunt-nas,nId,2646523 [29.10.2018]
[30]http://journals.plos.org/plosbiology/article?id=10.1371\%2Fjournal.pbio.1002165 [10.06.2018], https://doi.org/10.1371/journal.pbio.1002165 [10.06.2018]
[31]https://www.statnews.com/2018/10/14/harvard-brigham-retractions-stem-cell/ [20.10.2018]
[32]https://www.newyorker.com/magazine/2016/02/29/the-stem-cell-scandal [10.09.2019]
[33]https://www.newyorker.com/magazine/2016/02/29/the-stem-cell-scandal [18.12.2018]
[34]https://www.tokyoweekender.com/2014/08/yoshiki-sasai-co-author-on-scandal-ridden-stap-cell-papers-commits-suicide/ [10.09.2019]
[35]https://retractionwatch.com/2018/12/17/is-it-time-for-a-new-classification-system-for-scientific-misconduct/ [18.12.2018]
[36]https://news.thecyber.live/host-http-news.bbc.co.uk/2/hi/entertainment/2208671.stm [11.03.2022]
[37]https://archwwa.pl/wiadomosci/konwencja-republikanow-zakonnica-wyglosila-przemowienie-w-obronie-nienarodzonych/ [13.03.2022]
[38]https://dorzeczy.pl/religia/274381/zakonnica-pozywa-waszyngton-za-przymus-szczepien.html [13.03.2022]
[39]https://www.bbc.com/future/article/20211029-why-mandatory-vaccination-is-nothing-new [28.03.2022]
[40]https://www.bbc.com/future/article/20210107-the-432-year-old-manual-on-social-distancing [20.03.2022]
[41]Mogło to mieć związek z wiedzą o chorobie legionistów, powodowanej przez drobnoustroje rozwijające się w termach.
[42]Podobno były w każdej wsi, a kąpiel była bezpruderyjna.
[43]https://www.historytoday.com/archive/black-death-greatest-catastrophe-ever [20.03.2022]
[44]https://www.aucklandartgallery.com/article/o-happy-posterity-laurence-simmons-on-marco-doggiono-and-the-plague [20.03.2022]
[45]https://www.dw.com/en/covid-why-are-so-many-people-against-vaccination/a-58264733 [27.03.2022]

[46] https://dorzeczy.pl/religia/271051/diecezja-naslala-policje-na-protestujacych-przeciwko-szczepieniom.html [13.03.2022]
[47] https://dorzeczy.pl/religia/264973/dyrektor-szkoly-zwolniony-bo-nie-wprowadzil-przymusu-masek.html [13.03.2022]
[48] https://www.msn.com/pl-pl/wiadomosci/polska/watykan-jest-wsp%C3%B3%C5%82winny-za-zgony-po-szczepieniach-lekarz-apeluje-do-papie%C5%BCa/ar-AATYaxb?ocid=msedgntp https://dorzeczy.pl/religia/252883/tajne-spotkania-papieza-franciszka-i-prezesa-pfizera.html [13.03.2022]
[49] https://dorzeczy.pl/religia/264469/lekarz-watykan-jest-wspolwinny-za-zgony-po-szczepieniach.html [31.03.2022]
[50] https://dorzeczy.pl/swiat/187047/swiadectwo-zakonnicy-o-zgonach-po-szczepionkach-czas-walczyc-o-wolnosc.html [31.03.2022]
[51] https://www.worldstandards.eu/cars/driving-on-the-left/ [23.03.2022]
[52] https://www.gov.uk/government/publications/history-of-road-safety-and-the-driving-test/history-of-road-safety-the-highway-code-and-the-driving-test [29.03.2022]
[53] https://en.wikipedia.org/wiki/Sovereign_citizen_movement [30.03.2022]

Literatura

Baker, M. (2016, May). Is there a reproductivity crisis? *Nature*, *533*, 452–454.

Bausell, R. B. (2007). *Snake oil science. The truth about complementary and alternative medicine.* Oxford: Oxford Univeristy Press.

Bennett, M. (2020). *War against smallpox. Edward Jenner and the global spread of vaccination.* Cambridge: Cambridge University Press.

Chang, A. C., & Phillip, L. (2015). Is economics research replicable? sixty published papers from thirteen journals say "usually not". *Finance and Economics Discussion*, *Series 2015–083*. (Washington: Board of Governors of the Federal Reserve System) doi: http://dx.doi.org/10.17016/FEDS.2015.083

Flaherty, D. K. (2011, Oct). The vaccine-autism connection: a public health crisis caused by unethical medical practices and fraudulent science. *Ann Pharmacother*, *45*(10), 1302–4. doi: 10.1345/aph.1Q318

Jenner, E. (1802). *An inquiry into the causes and effects of the variolae vaccinae: a disease discovered in some of the western counties of England, particularly Gloucestershire, and known by the name of the cow pox.* Springefield, Mass.: Ashley & Brewer. https://collections.nlm.nih.gov/catalog/nlm:nlmuid-2559001R-bk. (Re-printed for Dr. Samuel Cooley, by Ashley & Brewer from the second London edition)

Koprowski, H. (1992). AIDS and the polio vaccine. *Science*, *257*(5073), 1024–1027.

Kotok, A. (2001). *The history of homeopathy in the Russian Empire until World War I, as compared with other European countries and the USA: similarities and discrepancies* (On-line version of the Ph.D. thesis improved and enlarged due to a special grant of the Pierre Schmidt foundation ed.). http://homeoint.org/books4/kotok/index.htm.

Kotok, A. (2011). *Szczepienia w pytaniach i odpowiedziach dla myślących rodziców.* Nowy Sącz: Wydawnictwo Lekarskie Similimum.

Kotok, A. (2015). *Bezlitosna immunizacja. prawda o szczepionkach.* Nowy Sącz: Hartigrama. (Tłum. Marcin Pracki. Konsultacja medycna: dr Wiktor Budziński)

Krauss, A. (2018). Why all randomised controlled trials produce biased results. *Annals of Medicine*, *50*(4), 312–322.

McManus, C. (2002). *Right hand, left hand: The origins of asymmetry in brains, bodies, atoms, and cultures.* Cambridge, Mass: Harvard University Press.

Murney, N. (1949). *Vaccination: Bicentenary of the birth of Edward Jenner* (Vol. 1). Denver: Range Press.

Oshinsky, D. M. (2005). *Polio: An american story.* Oxford: Oxford University Press.

Pearson, D. J. (1997). *The politics of disease: The Indian Vaccination Act, 1832* (thesis). American Indian studies at the University of Arizona. https://ais.arizona.edu/thesis/politics-disease-indian-vaccination-act-1832.

Pettinger, T. (2018). Edward Jenner biography. In *Biography online.* www.biographyonline.net.

Reich, W. (1927). *Die Funktion des Orgasmus: Zur Psychopathologie und zur Soziologie des Geschlechtslebens* (Prof. Dr. Sigm. Freud, Ed.) (No. VI). Vienna: Internationaler Psychoanalytischer Verlag. https://archive.org/details/DieFunktionDesOrgasmus.

Reich, W. (2013). *The function of orgasm: Discovery of the orgone* (Kindle Edition ed.). Farrar, Straus and Giroux. (translated by Vincent R. Carfango)

Riedel, S. (2005, Jan). Edward Jenner and the history of smallpox and vaccination. *Baylor University Medical Center Proceedings*, *18*(1), 21–25. doi: 10.1080/08998280.2005.11928028

Sharaf, M. (2011). *A biography of Wilhelm Reich. Fury on earth.* les

atornes de l'âme. https://portal.professionalghostwriter.com/storage/books/pdf/fury-on-earth.pdf.

Wakefield, A. J. (1998, 28 February). Ileal-lymphoid-nodular hyperplasia, non-specific colitis, and pervasive developmental disorder in children. *The Lancet*, *351*(9103), 637–641. http://www.thelancet.com/journals/lancet/article/PIIS0140-6736(97)11096-0/abstract. (wycofany)

Wallace, A. R. (1889). *Vaccination proved useless & dangerous: From forty-five years of registration statistics.* London: EW ALLEN. http://whale.to/vaccine/wallace/7.html. (Second edition with corrections, notes, and an appendix by Alexander Wheeler)

Wallace, A. R. (1898). *Vaccination a delusion: Its penal enforcement a crime. Proved by the official evidence in the reports of the royal commission.* London: Swan sonnenschein & Co., Limd. http://whale.to/vaccine/wallace/comp.html.

Weber, T. P. (2010, April). Alfred Russel Wallace and the antivaccination movement in victorian England. *Historical Review*, *16*(4), 664–668. people.wku.edu/charles.smith/wallace/zAnon1901Jan19MedNews.pdf.

Zięba, J. (2012). *Ukryte terapie. Czego ci lekarz nie powie.* Warszawa: Jerzy Zięba.